

**ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
В.І. ВЕРНАДСЬКОГО**

**Навчально-науковий гуманітарний інститут
Кафедра психології, філософії та суспільних наук**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор навчально-наукового
гуманітарного інституту

Сергій ГУБАРЄВ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОЛОГІЯ РЕЛІГІЇ

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

(шифр та найменування галузі знань)

спеціальність 053 Психологія

(шифр та найменування спеціальності)

освітньо-професійна програма Психологія

(назва однієї або декількох)

форма(и) навчання денна та заочна

КИЇВ 2024

РОЗРОБНИК си́лабусу (доктор філософських наук, професор, професор кафедри психології, філософії та суспільних наук)

Ігор КУДРЯ
(підпис)

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри психології, філософії та суспільних наук

Протокол № 19 від 13.06.2024

Завідувач кафедри Лариса ТАРАСЮК
(підпис)

Гарант освітньо-професійної програми 053 Психологія
(кандидат психологічних наук, доцент)

Олена ДУБЧАК
(підпис)

1. Загальна інформація про навчальну дисципліну	
Назва навчальної дисципліни, код в ОПП	ПСИХОЛОГІЯ РЕЛІГІЇ ВБ
Статус навчальної дисципліни	Вибірковий компонент
Рік навчання, семестр у якому викладається дисципліна	4й рік навчання, 7 семестр
Обсяг навчальної дисципліни	4 кредити ЄКТС (120 год), з них: 16 год аудиторного навантаження (8 год лекційних, 8 год семінарських занять) та 104 год самостійної роботи.
Вид підсумкового (семестрового) контролю	Залік
Інформація про консультації	За запитом здобувача вищої освіти в онлайн форматі
Мова викладання	Українська
Прізвище, ім'я, по батькові викладача (науковий ступінь, вчене звання, посада)	Кудря Ігор Георгійович, доктор філософських наук, професор, професор кафедри психології, філософії та суспільних наук
Контактна інформація викладача	kudria.ihor@tnu.edu.ua
2. Опис навчальної дисципліни	
Анотація дисципліни	Психологія релігії зосереджена на феномені релігії та її вимірах. Психологія релігії вивчає афективний, емоційний виміри релігії. Предметом вивчення психології релігії є релігійність як психічний стан людини та його вияви. Релігійність пов'язана з екзистенційним вибором людини. Психологія релігії досліджує релігійні ритуали, обряди, вірування і почуття.
Мета вивчення дисципліни	Ознайомити здобувачів із основними етапами розвитку психології релігії; базовими теоретичними підходами у психології релігії; структурою, особливостями та чинниками формування релігійних почуттів; засадами наукового розуміння психологічних механізмів впливу релігійних організацій;

	<p>формування навичок і умінь для практичної роботи психолога – як у індивідуальній діяльності, так і в груповій.</p>
<p>Формат проведення дисципліни</p>	<p>Під час навчання використовуються наступні форми та методи: презентації, бесіди і дискусії, індивідуальні науково-дослідні завдання.</p> <p>Віртуальне навчальне середовище, яке використовуватиметься у разі роботи в дистанційному режимі Google Classroom.</p> <p>У дистанційному режимі лекції / практичні заняття будуть проведені за допомогою Google Meet.</p> <p>Поточна комунікація з викладачем здійснюється через Classroom та корпоративну пошту.</p>

3. Тематика та зміст навчальної дисципліни.

Назва теми, перелік основних питань	Вид навчального заняття	Форми і методи контролю знань	Кількість годин
1	2	3	4
Тема 1. Теоретичні підходи психології релігії. Історичні етапи розвитку релігійної свідомості	лекція	Поточний; усний метод (співбесіда)	2
Предмет психології релігії. Місце психології релігії в системі наук. Техніки емпіричних досліджень релігійних явищ. Структура психології релігії. Проблематика психології релігії: релігійні почуття та досвід. Психопатологічний підхід (Ж. Шарко, П. Ріше, П. Жане). Психоаналітичний підхід (З. Фрейд, К.-Г. Юнг). Трансперсональний підхід (С. Гроф). Міметична теорія Р. Жирара. Антропософія. Етапи розвитку ментальності. Синкретизм міфологічної свідомості. Табу за З. Фрейдом. Психологія вірувань (анімізму, фетишизму, тотемізму). Анімістичні уявлення про дух, душу і сновидіння. Психологія ініціації. Психологія магії та шаманізму. Психологія жертвоприношень. Психологія таємних союзів. Психологія політеїзму. Психологія космоїзму.	семінар	Презентація доповідей; опитування; виконання письмових завдань	2
Тема 2. Психологія релігійної традиції Індії. Психологія релігійної традиції Китаю.	лекція	Поточний; усний метод (співбесіда)	2
Психотерапія мантр і мудр (ведизм). Психологія ритуалу і кастовості (брахманізм). Основи психології індуїзму (артха, кама, дхарма і мокша). Психологія джайнізму (ахімса). Психологія кришнаїзму. Поняття карми. Йога як основний спосіб звільнення від страждань. Психологія екстазу (тантризм). Психологія шактизму. Теорія восьми рас. Психологія даосизму. Зовнішня і внутрішня алхімія. Ідея безсмертя в даосизмі. Діяння без дії. Природність і спонтанність. Психологія конфуціанства. Поняття лі (ритуалу як етикету). Концепція цзюнь-цзи (шляхетної людини), як постійне самовдосконалення через самодисципліну (волю), самовиховання (поведінку), самоосвіту (свідомість) і фізкультуру (тіло). Каліграфія і чайна церемонія як психотерапія.	семінар	Опитування; виконання письмових завдань	2
Тема 3. Психологічні витoki монотеїзму, буддизму	лекція	Поточний; усний метод (співбесіда)	2

<p>Соціально-психологічні потреби у монотеїзмі. Концепція осьового часу К. Ясперса. Біблійний перехід до монотеїзму. З. Фрейд про реформи Мойсея. Заповіді Старого заповіту. Принцип таліону «око за око, зуб за зуб, душа за душу». Ресентимент. Психологія Нового заповіту. Психологія іманентного (світського) та трансцендентного (потойбічного). Монотеїзм як суспільна свідомість перших держав. Основні шляхи переходу від політеїзму до монотеїзму (Я. Ассман).</p> <p>Принцип порожнечі в дзен-буддизмі. Порожнеча як безумовність, можливості діяти вільно. Порожнеча і серединний шлях. Психологія страждання і чотири шляхетні істини. Соціальна психологія буддизму. Принцип непостійності або ілюзорності світу.</p> <p>Реінкарнація та нірвана. Поняття бодхісатви. Психологія парадоксу (коани) та феномен миттєвого провітлення. Буддійська медитація. Психологія самотності як спосіб провітлення. Психотерапія бонсай і саду каменів.</p>	<p>семінар</p>	<p>Презентація доповідей; опитування;</p>	<p>2</p>
<p>Тема 4. Психологія християнства та ісламу</p>	<p>лекція</p>	<p>Поточний; усний метод (співбесіда)</p>	<p>2</p>
<p>Психологічні коріння пошуку месії. Психологічний портрет Ісуса Христа. Причини перетворення християнства на світову релігію. Психологія сект: аріанство, катари, богоміли, альбігойці. Розкол християнства. Психологія православ'я. Апокатастасис (Оріген). Симфонія держави і церкви. Ортодоксальність і авторитаризм. Іконовшанування.</p> <p>Психологія католицизму. Психологія Августина. Чистилище. Філіокве як демократизація Трійці. Психологія протестантизму.</p> <p>Подвійне напередвизначення, Професійне покликання. Протестантська етика і дух капіталізму (М. Вебер). Психологічні фактори генези капіталізму (В. Зомбарт).</p> <p>Монотеїстичність та іслам. Психологічний профіль пророка Мухамеда. Прозелітизм. Внутрішній і зовнішній джихад. Фаталізм. Теократизм. Страх порожнечі. Психологія колективізму. Психологія сунізму і традиціоналізму. Психологія шиїзму і сектанство. Психологія суфізму. Містицизм. Сублимація і релігійний екстаз. Езотеричність ісламських сект (ісмаїліти, друзи і алавіти).</p>	<p>семінар</p>	<p>Тестування, опитування; виконання письмових завдань</p>	<p>2</p>

4. Організація самостійної роботи

4.1. Підготовка до семінарських занять. Завдання з навчальної дисципліни «Психологія релігії» розробляються викладачем і передбачають тематичний перелік теоретичних та практичних завдань до кожного заняття, перевірку мультимедійних презентацій матеріалу доповідей, використання методичного матеріалу до дослідження типів і аспектів релігійної свідомості.

4.2. Матеріали для самоконтролю та самостійної підготовки.

Самостійна робота студентів передбачає оволодіння студентом навчальним матеріалом передбаченим тематичним планом дисципліни, самостійне опрацювання тем навчальної дисципліни у час, вільний від обов'язкових навчальних занять, а також передбачає підготовку до усіх видів контролю. Навчальний матеріал дисципліни передбачений робочим навчальним планом для засвоєння студентом у процесі самостійної роботи вноситься в перелік питань підсумкового контролю який опрацьовувався при проведенні аудиторних занять. Теми доповідей для самостійної роботи:

1. Предмет і завдання психології релігії.
2. Методи й техніки емпіричних досліджень релігійних явищ.
3. Проблематика психології релігії.
4. Психологія релігії В. Вундта.
5. Психопатологічний підхід до релігійності.
6. Психоаналітичний підхід у психології релігії.
7. Трансперсональний підхід у психології релігії.
8. Тенденції сучасної психології релігії.
9. Психологія релігії в Україні.
10. Психотерапевтичні властивості релігії.

4.3. Індивідуальні завдання. Індивідуальні завдання з дисципліни: реферати, доповіді, есе та інші види, сприяють більш поглибленому вивченню студентом теоретичного матеріалу, формуванню вмінь використання знань для вирішення відповідних практичних завдань. Індивідуальні завдання (ІЗ) з дисципліни «Психологія релігії» виконуються студентами самостійно із забезпеченням необхідних консультацій з окремих питань з боку викладача на основі вільного вибору теми завдання. ІЗ охоплює усі основні теми дисципліни. При виконанні та оформленні ІЗ студент може використати комп'ютерну техніку, інформацію з Інтернету, статистичний, довідковий та інші необхідні матеріали.

Теми есе:

1. Теорія первісного мислення Л. Леві-Брюля.
2. Табу за З. Фрейдом.
3. Психологія анімізму: уявлення про душу, дух і сновидіння.
4. Психологія тотемізму та фетишизму.
5. Психологія ритуалу (обряди ініціації і жертвоприношення).

6. Манія (одержимість) і екзорцизм.
7. Психологія таємних товариств.
8. Психологія симпатичної магії.
9. Шаманізм і психотерапія.
10. Психологія езотеричних і окультних вчень.
11. Психологія індуїзму як вчення про реінкарнацію.
12. Психологічні аспекти йоги і тантризму.
13. Психологія зороастризму як вчення про вічну боротьбу добра і зла.
14. Психологічний ракурс карми.
15. Психологія недіяння даосизму.
16. Психологія конфуціанства.
17. Вчення Арістотеля про катарсис.
18. Психологія стоїцизму.
19. Співвідношення віри і розуму у Томи Аквінського.
20. Психологія буддизму як прагнення до подолання страждання.
21. Психологічні аспекти нірвани, звільнення або порожнечі.

5. Технічне та програмне забезпечення (обладнання).

Кожному здобувачу потрібно доєднатися до навчального середовища Google Classroom, оскільки там розміщуються навчальні матеріали, проводиться тестування, ведеться журнал оцінювання навчальних досягнень, є можливість для листування з викладачем. У режимі дистанційного навчання - вивчення курсу додатково передбачає приєднання кожного здобувача вищої освіти до програми Google Meet (для занять у режимі відеоконференцій). У цьому випадку здобувач має самостійно потурбуватися про якість доступу до інтернету. Для роботи в дистанційному форматі потрібні ноутбук / персональний комп'ютер / мобільний пристрій (телефон, планшет) з підключенням до Інтернет для:

- комунікації та опитувань,
- виконання домашніх завдань,
- виконання завдань самостійної роботи,
- проходження тестування (поточний, підсумковий контроль) тощо.

6. Політика дисципліни.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності). Перескладання завдань відбувається за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності. Списування під час контрольних робіт заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час онлайн-тестування та підготовки практичних завдань під час заняття.

Політика щодо відвідування. Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування,

міжнародне стажування) навчання може відбуватися в онлайн/змішаній формах за погодженням із керівником курсу.

7. Система оцінювання та вимоги.

Здобувач допускається до складання заліку з дисципліни, якщо ним повністю виконані всі види робіт, передбачені робочим навчальним планом та програмою навчальної дисципліни.

Залік - це форма підсумкового (семестрового) контролю, яка передбачає оцінювання засвоєння здобувачами навчального матеріалу на підставі поточного контролю результатів виконання ним певних видів робіт (на практичних, семінарських і лабораторних, індивідуальних заняттях), так і результатів виконання самостійних завдань.

Засвоєння матеріалу оцінюється за 100-бальною шкалою, шкалою ЄКТС та національною шкалою.

Оцінювання результатів поточної роботи (завдань, що виконуються на семінарських заняттях, результати самостійної роботи здобувачів) проводити за критеріями:

- 0% завдання не виконано;
- 40% - завдання виконано частково або невчасно, а відповідь містить суттєві помилки методичного характеру,
- 60% завдання виконано повністю, але невчасно, а відповідь містить суттєві помилки у розрахунках або в методиці;
- 80% - завдання виконано повністю і вчасно, проте відповідь містить окремі несуттєві недоліки (розмірності, висновки, оформлення тощо);
- 100% завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Розподіл балів за видами діяльності:

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	кількість одиниць	максимальна кількість балів	Форма контролю
Робота на семінарському занятті	10	4	40	Залік
Виконання завдань для самостійної роботи	15	4	60	
Разом			100	
Розрахунок балу за залік :40+60 = 100				

Значення оцінки

Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за стобальною шкалою	Оцінка за національною шкалою	Значення оцінки
A	90-100	«зараховано»	Відмінно-відмінний рівень знань (умінь) В межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	80-89		Дуже добре -рівень знань достатньо високий (умінь) В межах

			обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-79		Добре - в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74		Задовільно - посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68		Достатньо мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	30-59	«не зараховано»	Незадовільно - потрібно додатково працювати для отримання позитивної оцінки
F	1-29		Незадовільно - необхідна серйозна подальша робота вивченням курсу з повторним

8. Рекомендовані джерела інформації:

<i>Рекомендовані джерела інформації до теми (основна література; інформаційні ресурси в мережі Інтернет)</i>
Основна література
<ol style="list-style-type: none"> 1. Гроф С. Психологія майбутнього. Уроки сучасних досліджень свідомості. Львів: Вид-во Terra Incognita, 2019. 2. Докаш В. І. Психологія релігії: навчальний посібник. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2012. 3. Москалець В. Психологія релігії: підручник. Київ: «Ліра-К», 2020. 4. Предко Д. Є. Релігійні почуття: сутність та особливості прояву: монографія. Київ: «ВАДЕКС», 2018. 5. Матласевич О. В. Психологія релігії: навчальний посібник. Острогозьк: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2012. 6. Ломанн Г.-М. Зігмунд Фройд. К.: Вид-во Жупанського, 2020. 7. Фройд З. Тотем і табу. В. Чайковський. Х.: Фоліо, 2019. 8. Юнг К.Г. Психологія несвідомого. К.: Центр навчальної літератури, 2022.
Інформаційні ресурси в мережі Інтернет
<ol style="list-style-type: none"> 1. http://psyfactor.org/lybr10htm 2. http://psylist.net/index.html 3. http://psylib.org.ua/books/alfav.htm 4. http://usp.lviv.ua/?lang=ua&modul=doc&id=etkod 5. http://www.lvduvs.edu.ua/ 6. http://www.positum.org.ua

